

Микола Васильович Плав'юк (5 червня 1927 – 10 березня 2012). 10 березня 2012 р. в місті Бурлінгтоні, Онтаріо, Канада відійшов у засвіти останній Президент УНР в екзилі, Голова Проводу ОУН Микола Плав'юк. 15 березня його було поховано в Торонто. У червні цього року йому мало виповнитися 85. Микола Плав'юк народився 5 червня 1927 р. в селі Русові (тепер Снятинського району Івано-Франківської області) в родині заможних селян¹. Батько – Василь, мати – Марія. Рід Плав'юків переселився до Покуття у XVIII ст. з козацької Полтавщини у помазепинський час.

У 1936 р. Микола Плав'юк закінчив у Русові трикласову публічну загальну школу, а у червні 1938 р. – загальну публічну школу 3-го ступеня в Снятині і вступив до Снятинської гімназії. У вересні 1939 р. Снятинську гімназію було реорганізовано на україномовну середню школу. Напередодні початку німецько-радянської війни в червні 1941 р. Микола Плав'юк з похвальною грамотою закінчив 6-й клас Снятинської середньої школи.

Навчаючись у школі, він почав дописувати статті до снятинської районної газети “Сталінська правда”. З вересня 1941 р. Микола Плав'юк навчався у Снятинській державній торговельній школі. Тоді ж він вступив до лав Юнацтва ОУН під проводом А. Мельника. Згодом він стає провідником юнацтва, а опісля – організаційним референтом для зв'язку з поодинокими місцевостями у повітовій ексекутиві ОУН. У 1943 р. почалися арешти членів ОУН і Микола Плав'юк змушений був переїхати до м. Косова, де він очолив оселю Виховної спільноти української молоді (ВСУМ). У 1944 р. він був заарештований німцями, але згодом йому вдалося звільнитись із тюрми.

Влітку 1944 р. разом з С. Касіяном та К. Гімелрайхом створює збройний загін ОУН, що дислокувався в околиці села Стопусяни (нині Stuposiany, Подкарпатське воєводство, Польща). Згодом цей загін увійшов до формування УПА–Захід, але його керівників С. Касіяна та М. Плав'юка бандерівці арештували і збиралися розстріляти як мельниківців. Тому вони втекли з табору і перебралися на Закарпаття, а далі до Відня. У Відні за дорученням ОУН Микола веде жваву діяльність серед українських робітників зі східних і центральних областей України, вивезених на роботу до Австрії, яких намагалися втягнути до РОА генерала Андрія Власова.

Навесні 1945 р. Микола Плав'юк з наказу ОУН вступає до Другої дивізії УНА під командуванням полковника Андрія Долуда і через організаційні зв'язки допомагає десяткам українських старшин і вояків не потрапити до таборів військовополонених і оминати насильну репатріацію до СРСР. Після закінчення війни він переїжджає до Мюнхена, закінчує українську середню школу в таборі ДП Карлсфель та вступає до університету. Микола Плав'юк був членом Української студентської громади в Мюнхені, членом студентського товариства “Січ”. Він брав активну участь у роботі “Пласту” в Німеччині (належав до куреня “Лісові чорти”), був одним з організаторів студентського товариства “Зарево”, організаційним референтом Проводу Центрального Союзу українських студентів (ЦЕСУС). У липні 1949 р. Микола Плав'юк отримав диплом Мюнхенського університету Людвіга Максиміліана за

¹ У більшості довідників датою народження Миколи Плав'юка подається 1925 р. Але вже після повернення Миколи Плав'юка в Україну йому було надано виписку з метричної книги, де йшлося про те, що датою народження є 1927 р. Фото цього документа, виданого Івано-Франківським обласним управлінням юстиції, Микола Плав'юк опублікував у книзі спогадів: *Плав'юк М. Україна – життя моє.* – К., 2002. – Т. 1. – С. 33.

MISCELLANEA

фахом економіста. В Мюнхені Микола Плав'юк одружився з Ярославою Бойко і прожив з нею довге і щасливе подружнє життя, виховавши двох синів Ореста і Нестора та двох дочок Уляну та Оксану.

Наприкінці 1949 р. Микола Плав'юк разом із сім'єю переїхав до Канади. Тут він 1954 р. закінчив торговельний факультет університету Конкордія в м. Монреаль, працював у м'ясній індустрії, пройшовши шлях від звичайного робітника до президента фірми "Essex Packers".

У Канаді Микола Плав'юк продовжував активну громадську діяльність, проводив плідну роботу в різноманітних молодіжних та студентських організаціях, став членом Українського Національного Об'єднання (УНО) Канади. З 1950 р. він працює у філії УНО в Монреалі, бере участь у крайових конференціях УНО. У 1954 р. його обирають організаційним референтом Крайової Екзекутиви УНО. 21 травня 1956 р. обраний заступником Президента УНО, а в листопаді того ж року він став Президентом УНО Канади і виконував його обов'язки до жовтня 1966 р. У 1966–1971 рр. Микола Плав'юк був членом президії Конгресу українців Канади (КУК), співредактором канадського часопису "Новий шлях" (1970–1973).

У травні 1957 р. на святкуванні 25-ліття УНО Голова Проводу Українських Націоналістів (ПУН) Андрій Мельник закликав провести Світовий конгрес українців та створити Світовий союз українців. Цю ідею довелося реалізувати саме УНО Канади, яке очолював Микола Плав'юк. Протягом 7-ми років він провів величезну працю в складі Підготовчої комісії I Конгресу, виявив великий організаційний хист та вміння полагоджувати справи з людьми різних поглядів. Перший Світовий конгрес вільних українців відбувся в листопаді 1967 р. в Нью-Йорку, і на ньому Миколу Плав'юка було обрано Генеральним Секретарем СКВУ. Цю посаду він обіймав протягом двох років. На II Конгресі СКВУ у 1973 р. Миколу Плав'юка обрали ексекутивним віце-президентом СКВУ, а в 1978 р. на III Конгресі – Президентом СКВУ. Велику увагу на цій посаді він приділяв підтримці руху опору в Україні, співпраці СКВУ з українськими дисидентами Леонідом Плющем, Петром Григоренком, Надією Світличною, Ніною Строкатою та ін. Це викликало злісну атаку радянського режиму на адресу Миколи Плав'юка, публікацію низки статей і брошур в СРСР з метою знецінити його працю.

Поряд з роботою в УНО, КУК та СКВУ Микола Плав'юк багато сил і енергії віддавав участі в націоналістичному русі. Він був ініціатором створення об'єднання "Ідеологічно споріднені націоналістичні організації" (ІСНО) як центральної надбудови українських громадських націоналістичних організацій у світі, підтримав ідею заснування Конференції українських політичних партій і організацій (КУППО). У 1964 р. на V Великому Зборі українських націоналістів (ВЗУН) він став членом ПУН, а у травні 1979 р. на IX ВЗУН Миколу Плав'юка обрали Головою Проводу ОУН.

На X сесії УНРади в липні 1989 р. Миколу Плав'юка було обрано віце-президентом УНР в екзилі, а в грудні 1989 р. він став Президентом УНР в екзилі. Як Президент УНР Микола Плав'юк доклав великих зусиль щодо співпраці з демократичними силами в Україні і допомоги їм у боротьбі за створення власної держави. Після проголошення Верховною Радою України Акта про державну незалежність України 24 серпня 1991 р. він розгорнув активну діяльність щодо міжнародної підтримки державної незалежності України. У листах від імені Державного центру УНР в екзилі до лідерів провідних країн світу: Президента США Джорджа Буша, прем'єр-

міністра Канади Брайєна Малруні, прем'єр-міністра Італії Джуліо Андреотті, прем'єр-міністра Великої Британії Джона Мейджора, прем'єр-міністра Японії Тосіко Кайфу, канцлера ФРН Гельмута Коля, держсекретаря США Джеймса Бейкера він домагався підтримки демократичних сил в Україні та допомоги у становленні національної державності українського народу.

У 1992 р. Надзвичайна сесія УНРади прийняла рішення про передачу повноважень ДЦ УНР в екзилі органам державної влади незалежної України. 24 серпня 1992 р. під час проведення Всесвітнього Форуму українців в Маріїнському палаці в Києві керівництво ДЦ УНР в екзилі на чолі з Президентом УНР в екзилі Миколою Плав'юком передало владні регалії УНР Президенту України Леонідові Кравчуку на підтвердження того, що Українська Держава є правонаступницею УНР.

18 травня 1993 р. Микола Плав'юк отримав громадянство України. В 1993 р. ОУН було зареєстровано Міністерством юстиції України як громадську організацію. Під керівництвом Голови ОУН Миколи Плав'юка в Україні відбулися XII (1993), XIII (1994), XIV (1997), XV (2000), XVI (2003), XVII (2006), XVIII (2010) ВЗУН. У 1997 р. Президент України нагородив М. Плав'юка орденом “За заслуги” III ступеня.

Завдяки наполегливим зусиллям Миколи Плав'юка в Україні у 1992 р. було відновлено видання газети “Українське слово”, створено Фондацію ім. Олега Ольжича в Україні, засновано видавництво імені Олени Теліги. Багато уваги Голова ОУН приділяв справі перевезення з Канади до України Архіву ОУН. Свого часу полковник Андрій Мельник передав Архів Голови Проводу ОУН на зберігання до Канади, а вже Микола Плав'юк привіз ці документи в Україну. Згадуючи історію мандрів того архіву, Микола Плав'юк в березні 2011 р. писав: “Тільки тепер ми можемо оцінити важливість тих документів, переданих Полковником, що пройшли далеку Канаду і повернулись до Києва. Ними вже користувалися чимало студентів, журналістів і науковців”².

Колектив Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України активно співпрацює з Фондацією ім. Олега Ольжича, головою правління якої був Микола Плав'юк, та видавництвом ім. Олени Теліги. У приміщенні інституту працюють бібліотека ім. О. Ольжича та Архів ОУН у Києві. Співробітники інституту беруть участь у дослідженні, впорядкуванні та публікації документів з Архіву ОУН. Фондація ім. О. Ольжича, видавництво ім. О. Теліги та Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського започаткували публікацію низки спільних видань. У першу чергу слід згадати багатотомову серію збірників “Документи і матеріали з історії ОУН”³, праці професора

² Плав'юк М. Андрій Мельник – на тлі історичної доби ХХ ст. // Андрій Мельник. Спогади. Документи. Листування / Упор. О. Кучерук, Ю. Черченко. – К., 2011. – С. 32–33.

³ На цей час вже вийшло 5 книг з цієї серії: Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2005. – Т. 1: 1927–1930 / Упор. Ю. Черченко, О. Кучерук. – 480 с.; Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2010. – Т. 2. – Ч. 1: 1931–1934 / Упор. Ю. Черченко. – 464 с.; Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2007. – Т. 2. – Ч. 2: Листування Є. Коновальця з Д. Андрієвським (1927–1934 рр.) / Упор. Ю. Черченко. – 535 с.; Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2002. – Т. 7: Документи Комісії державного планування ОУН (КДП ОУН) / Упор. О. Кучерук, Ю. Черченко. – 207 с.; Документи і матеріали з історії ОУН. – К., 2004. – Т. 10. – Ч. 2: Газета “Українське слово” 1941 року / Упор. О. Кучерук. – 304 с.

Надії Миронець, присвячені видатній поетесі і діячці ОУН Олені Телізі⁴, монографію Михайла Ковальчука про Миколу Капустянського⁵, збірник документів про полковника Андрія Мельника (Микола Плав'юк написав розлогу передмову до цього збірника)⁶, збірник документів “Покликані служити Україні”⁷ та інші видання.

У своїх споминах про полковника Мельника Микола Плав'юк писав, що для полковника служіння своєму народові було метою життя. Те ж саме хочеться написати і про самого Миколу Васильовича Плав'юка. Він став уособленням цілого покоління борців за державність України, яким випало щастя дожити до здійснення своїх мрій. І, як виявилось, проголошення Української Держави – це тільки ще половина справи. Як писав Микола Плав'юк, “наша державність і національна ідентичність ще не утвердились у глибині нашого чорнозему, загроженого вітрами чужого світу”⁸. І він робив усе, що було в його силах, щоб їх утвердити. Вічна йому пам'ять!

Юрій Черченко (Київ)

⁴ Теліга Олена. Листи. Спогади / Упор., вступ. ст. Надії Миронець. – 2-ге вид. випр. – К., 2004. – 400 с.; *Теліга О.* О краю мій...: Твори. Документи. Біографічний нарис / Упор., передне сл., прим., біографічний нарис Н. Миронець. – К., 2006. – 496 с.

⁵ *Ковальчук М.* Генерал Микола Капустянський (1881–1969). – К., 2006. – 126 с.

⁶ Андрій Мельник. Спогади. Документи. Листування. – 568 с.; іл.

⁷ Покликані служити Україні. Фондація імені О. Ольжича, Видавництво імені Олени Теліги, Всеукраїнське жіноче товариство імені Олени Теліги, Об'єднання студіюючої молоді “Зарево”: Зб. матеріалів і документів / Упор. О. Веремійчик, М. Ковальчук, С. Кот, Н. Миронець. – К., 2011. – 656 с.; іл.

⁸ *Плав'юк М.* Андрій Мельник – на тлі історичної доби ХХ ст. – С. 33.

Володимир Макарович Яцюк (13 липня 1946 – 2 травня 2012). 2 травня пішов із життя Володимир Яцюк. Макарович, як любовно кликали його друзі в музеї. Володимир Макарович, як за звичкою називав його я. А він мене так, як рідко хто, – Лесик. І оте “Лесик” мені завжди віяло чимось рідним. Це була напрочуд скромна й лагідна людина. Для нього друзі – “Ігорьок”, “Олежик”... Я ще довго відчуватиму, що його вже немає між нами. Ще не раз подумки звертатимуся до нього, відвідуючи музей або навіть проходячи повз, пориватимуся зайти до його кімнати, щоб погомоніти, подивитися, як світяться його очі, коли він розгортає щойно набуту до своєї колекції “цяцьку”, “панську річ”. І не забути мені Яцюка, коли він босоніж стоїть на ганку музейного флігеля і тримає в руках крихти хліба, а голуби злітаються до нього зусібіч і беруть із рук їжу.

Моє знайомство з Яцюком порівняно недавнє і, як зазвичай буває, спершу – заочне. 1994 р., тоді студент третього курсу львівського університету, я подав до “України в минулому” – наукового збірника, що його видавало Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, – статтю про Шевченків “Букварь южнорусский”. Ярослав Дашкевич, прочитавши статтю, зауважив, що необхідно врахувати публікацію Володимира Яцюка. Наближалось століття від Кулішевої смерті. Творчість Куліша мене приваблювала найбільше, і в Яцюкові я знайшов однодумця. 1997 р. ми зорганізували в музеї Шевченка наукову конференцію, приурочену до цієї дати. Тоді й відбулося наше зближення, яке надалі лише зміцніло.